

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

**ХІІІ Всеукраїнська
науково-практична конференція**

**ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА
В УКРАЇНІ:
СВІТОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ**

Суми, 11-12 травня 2017 р.

РЕКРЕАТИВНА ПЕРІОДИКА: ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Вікторія Кострова, аспірант

Зроблена спроба дати типологічну характеристику сучасним розважальним друкованим ЗМІ.

Ключові слова: функції журналістики, розважальна функція ЗМІ, рекреативні медіа, типологія.

THE QUESTION OF THE TYPOLOGY OF RECREATIONAL PERIODICALS

Victoria Kostrova, PhD student, Sumy State University

The author attempts to examine typology of modern recreational media.

Key words: functions of journalism, leisure function of mass media, recreational media, typology.

Сьогодні в Україні медіа уже далекі від агітації, пропаганди та організаторства. Переорієнтація моральних цінностей, деформація суспільної моралі не могли не вплинути на перерозподіл функцій, виконуваних журналістикою, що зрозуміло спричинило зміни у вітчизняній типологічній системі ЗМІ.

У світовій комунікативістиці функції журналістики стабільно входять до складу найважливіших наукових проблем. Як відомо, функції журналістики – це сукупність її обов'язків перед суспільством і характер їх виконання, це та роль, яку відіграє журналістика як соціальний інститут щодо соціуму як цілого» [1, с. 201].

Слід зазначити, що дослідники називають різну кількість функцій журналістики, порізноmu їх класифікують. В. Гагеманн описує п'ять функцій преси: інформувати, впливати на публіку, рекламувати товари, розважати читача, повчати його [2]. Ф. Бонд виокремлює чотири – інформувати, пояснювати й витлумачувати події, керувати читачем, розважати публіку, а рекламну вважає додатковою функцією [3]. На думку Ф. Сіберта, Т. Петерсона та У. Шрамма, преса виконує сім функцій [4]. Розгорнуту функціональну характеристику журналістики дає Д. Маккуейл. Опираючись на теорії своїх попередників, зокрема Г. Лассуелла, Ч. Міллса, він запропонував свою функціональну схему. Журналістика, вважає науковець зобов'язана:

- інформувати (забезпечувати інформацією про події в країні й світі; сигналізувати про стосунки з владою; полегшувати оновлення, адаптацію і прогрес);
- корелювати (пояснювати, інтерпретувати і коментувати зміст подій та новин; забезпечувати підтримку існуючої влади і норм; соціалізувати; координувати різні форми діяльності; домагатися консенсусу; встановлювати пріоритетність і сигналізувати про відносний статус);

- забезпечувати спадковість (виражати панівну культуру и визнавати субкультури і нові культурні впливи; формувати й підтримувати спільність цінностей);
- розважати (забезпечувати розваги, відволікання, засоби розслаблення; знижувати напруженість у суспільстві);
- мобілізувати (проводити кампанії, що стосуються питань політики, війни, економічного розвитку, зайнятості, іноді релігії [5, с. 71–72].

П'ять функцій преси назвав А. Москаленко: організаторську, виховну, пропагандистську, контрпропагандистську, соціологічну [6, с. 172–173]. Водночас дві з п'яти функцій вчений пов'язував з пропагандистською діяльністю. Натомість В. Владимиров, заперечуючи функцію пропаганди й агітації, пропонує власну теорію функціонування преси. По-перше, усвідомлюючи множинність функцій, він об'єднує їх у три групи.

До загальної, основної, увійшли пізнавальна (виготовлення інформації), комунікативна (поширення інформації), конструктивна (запровадження у суспільну свідомість). До спеціальної – об'єктивна (функції артикуляції, соціалізації та кореляції), суб'єктивна (функції соціально-педагогічна, соціального контролю і корекції, а також просування). Третій рівень – це індивідуальні функції, а саме: виховна, популяризаторська, рекреативно-гедоністична, масово-емоційна [7, с. 205].

Як бачимо, вчені беззаперечно визначають серед функціональної множинності називають рекреативну. Зростання кількості споживачів розважальної інформації зумовлюється передусім психологічною потребою аудиторії у розумовому відпочинку, розслабленні, відновленні душевних та й фізичних сил. Водночас тип інформації, який для кожної людини є найбільш привабливим, залежить від багатьох чинників: її потреб, мотивів, нахилів, інтересів, які у сукупності й визначають її сприймання.

Справжній розквіт розважальної періодики припадає на ХІХ ст. В Англії, Канаді, Америці, Франції, Німеччині з'являється, так звана, преса для бідних – «грошові» («центові») газети, які заповнювались переважно необтяжливою, сенсаційною інформацією, що мала компенсувати фізичні затрати людини протягом робочого дня і у такий спосіб розважити її.

Зрозуміло, що розвій рекреативної функції ЗМІ в нашій країні розпочинається з 1991 р. Хоча, як слушно зазначають дослідники, зокрема В. Костюк та І. Занога, за часів Радянського Союзу деякі журнали, що нині є розважальними, виконували переважно виховну функцію, будучи при цьому ідеологічною зброєю влади. Наприклад, у журналі «Перець», в 1990-ті та у 2000-ні роки основною функцією стає розважальна, що в радянські часи була фоною, забезпечуючи високі накладі [8, с. 185]. Водночас Л. Нагорнюк період Радянського Союзу називає «тривалим пропагандистським» у розвитку ЗМІ [9, с. 186]. Відтак виокремлення рекреативної періодики в самостійний сегмент та її поширення носило ідеологічне забарвлення.

Щоб потрапити на шпальти газет, новина повинна мати, «людський інтерес», тобто торкатися злочинів, пригод, криміналу, скандалів, сімейних трагедій особливо у вищому світі. Сьогодні розважальні ЗМІ дотримуються тих же традицій.

Зрозуміло, лідерство у виробництві й поширенні розважальної інформації утримують телебачення і радіо. Власне, саме ці види масової комунікації від моменту появи виконували гедоністичну функцію. Шоу-програми (конкурси, ігри, хіт-паради), сатиричні, гумористичні передачі, трансляції музичних заходів (концертів, фестивалів), спортивних змагань, демонстрації художніх фільмів (комедій, детективів, мелодрам тощо) лягли в основу діяльності аудіовізуальних медіа.

Розглянемо основні підходи науковців до розуміння рекреативної (розважальної) функції ЗМІ.

О. Юферева зазначає, що розважальні елементи часто залучаються до комплексу рекреативних функцій ЗМІ: гедоністичної, релаксаційної, функції психологічного регулювання тощо. Рекреативними функціями дослідниця пропонує називати такі, що регулюють інтелектуальне, емоційне, фізичне життя людини, підтримують рівновагу, нормальний психологічний стан. Рекреативні функції можуть бути як конструктивними, так і викликати негативні соціальні реакції, зокрема, призводити до зниження соціальної активності людини [10, с. 82]. С. Гурьєва рекреативну функцію ЗМІ пропонує розглядати як таку, що «дає можливість відпружитись, перепочити, відновити запас душевної енергії» [11, с. 13]. На думку Л. Нагорнюк, сутність рекреативної функції ЗМІ полягає в тому, що вона виявляється у публікації на сторінках друкованої преси кросвордів, анекдотів, гумору [9, с. 186].

Таким чином, рекреативну функцію друкованих ЗМІ в системі індустрії дозвілля розглядаємо як таку, що регулює всі сфери діяльності людини, забезпечує відновлення фізичних сил читача, зняття його емоційної напруги, відволікає від повсякденних турбот та зобов'язань та гострих суспільно-політичних проблем, позитивно впливаючи на особистісний розвиток.

Типологія, як слушно зазначає В. Московцева, «допомагає зрозуміти місце видань у системі ЗМІ, сприяє їх взаємодії, розвитку здорової, нормальної конкуренції, висвітлює місце ЗМІ у рамках географічного, інформаційного, економічного, соціального простору. Типологія визначає особливості діяльності, взаємин із політичними структурами, економічними інститутами, споживачами інформації. Типологія забезпечує найефективнішу реалізацію інформаційної політики, допомагає виробити методи спілкування з аудиторією. Типологічна концепція ЗМІ – це та формула та установка, що регламентує роботу і журналістського колективу, і керівництва видання, а також взаємини з аудиторією» [12, с. 21–22]. За метою дослідниця називає такі типи видань: політичні, суспільно-політичні, наукові та науково-просвітницькі, розважальні; спеціальні.

Взявши за основу розуміння типу як основної одиниці членування, де тип – образ, модель однотипних видань, які складають окремо взяту типологічну множинність, ми виділяємо такі *типи* розважальних ЗМІ – чоловічі («Плейбой», «Максим», «Андрей» «Медведь»), жіночі («Отдохни», «Полина», «Единственная», «Viva», «Натали») дитячі («Малютко», «Клякса», «Стежка», «Жирафа-рафа», «Журавлик»). За *тематикою* виокремлюємо: *рекламні* («Украина рекламная», «Реклама», «Афиша-Т», «Рекламна газета», «Торговий ряд»); *телепрограми* («Арт-мозаика», «Теленеделя», «Теле7», «Телескоп»); *історії з життя* («Истории из жизни», «Личная драма», «Любимые истории», «Історії кохання», «История моей судьбы», «Женское счастье»); *туризм та подорожі* («Мир туризма», «Украинский туризм», «Міжнародний туризм», «Туризм сільський зелений», «Туристичне Закарпаття»); *анекдоти та афоризми* («Анекдоти», «Мир афоризмов»); *стиль життя, мода* («Vogue», «Я-модница», «Зеркало моды»), *спорт* («Футбол», «ПроФутбол», «Спорт-Экспресс», «Ринг»), *здоров'я* («Домашняя энциклопедия здоровья», «Секреты исцеления»), *краса* («Макияж», «Ногтевая эстетика»), *риболовля та полювання* («Охотник», «Рыболов Украины», «Рыболовный мир», «Світ рибалки»), *кулінарія* («Люблю готовить», «Выпечка», «Тёщин пирог», «Кухарочка», «Царь кулинар», «Хозяечка», «Готовим в горшочках», «Вкусно и просто», «Секреты кухни»), *для огородників та садоводів* («Богатый урожай», «Сад-огород», «Цветник», «Дачница»); *для мам* («Мой ребенок», «Между нами, мамочками», «Супер мама», «Мама и я»), *кросворди, сканворди, ребуси та головоломки* («Ярмарка кроссвордов», «Ярмарка досуга», «Созвездие сканвордов», «Расслабься», «Сканворденок», «Бриллиант кроссвордов»), *дозвілля та хоббі* («Майстерня вишивки»,

«Образотворче мистецтво», «Танці для всіх»); *магія, гороскопи, астрологічні прогнози* («1000 секретов»); *пізнавальні, зокрема культура* («Українська культура», «Кіно-театр», «Музейний простір», «Культура і життя»), *музика* («Музика», «Музична школа») *література* («Літературна газета», «Літературний Тернопіль»). Популярним нині є спецвипуск журналу «Ліза» – «Арттерапія» (або розмальовка «Антистресс»), що теж носить розважальне призначення.

Отже, рекреативна періодика – важливий сегмент сучасної медіасистеми України, потребує комплексного вивчення.

Список літератури

1. Михайлин І. Основи журналістики : підручник / І. Л. Михайлин. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 496 с.
2. Hagemann W. Die Zeitung als Organismus / W. Hagemann. – Heidelberg, 1950. – 260 p.
3. Bond F. F. An introduction to journalism. A survey of the Fourth Estate in all its forms. The Macmillan company / Fraser F. Bond. – New York, 1961. – 359 p.
4. Siebert F. Four Theories of the Press / F. Siebert, T. Peterson, W. Schramm. – Urbana, 1956. – 153 p.
5. McQuail D. Mass Communication Theory: An Introduction / D. McQuail. – Beverly Hills, 1987. – Pp. 71–72.
6. Москаленко А. З. Теорія журналістики : навч. посібник. / А. З. Москаленко. – К. : ЕксОб, 2002. – 336 с.
7. Владимиров В. М. Журналістика, особа, суспільство: проблеми розуміння : монографія / В. М. Владимиров. – К. : Київ нац. університет імені Т. Шевченка, 2003. – 272 с.
8. Костюк В. В. Засоби комічного в сатирично-гумористичному журналі / В. В. Костюк, І. О. Занога // Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія : соціальні комунікації. – 2013. – №. 5. – С. 36–40.
9. Нагорнюк Л. Є. Створення моделі професійної діяльності журналіста як умова реалізації професійної спрямованості загальноосвітніх предметів на факультетах журналістики / Л. Є. Нагорнюк // Педагогічні науки. Освітні інновації : зб. наук. праць. – 2008. – Ч. 1. – С. 181–189.
10. Юферева О. В. Характеристика регіонального розважального видання для дітей (на прикладі запорізької газети «Клякса») / О. В. Юферева // Світ соціальних комунікацій. – 2012. – Т. 7. – С. 82–87.
11. Гурьєва С. А. Типологія сучасної преси східної України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Сніжана Анатоліївна Гурьєва; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
12. Московцева В. В. Типологія друкованих засобів масової інформації / В. В. Московцева. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 44 с.

ФЕЙЛЕТОНИ ПИЛИПА КАПЕЛЬГОРОДСЬКОГО У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ ХХ СТОЛІТТЯ

*Коваль Юлія,
аспірант, СумДУ*